Invasiva främmande växter

Foto: Ulf Nilsson

Parkslide, *Reynoutria japonica,* är en mycket besvärlig invasiv främmande växt som är både svår och kostsam att utrota..

Genom historien har människan rest världen över och fört med sig växter och frön – ofta för att tillföra något nytt och exotiskt i trädgården. Då har frågan ofta handlat om, ”kommer växten att ta sig och överleva här i Norden”? Nu måste vi i stället ställa oss frågan om växten kan innebära en fara för vår natur. När dessa icke-inhemska arter slår rot i det nya ekosystemet och börjar orsaka problem blir de kända som invasiva främmande arter.

Invasiva främmande växter är arter som under historisk tid inte har förekommit naturligt i vårt land, utan har någon gång förts in av oss människor avsiktligt eller oavsiktligt. När växter som inte hör hemma i vår natur börjar sprida sig fritt, utanför trädgården, uppstår stora problem inte minst för den biologiska mångfalden. Omgivande inhemska växter som har utvecklats för den specifika bioto-

pen kan vara dåligt utrustade för att hantera konkurrens från nya, okända fiender vilket även kan innefatta skadegörare, till exempel sniglar och skalbaggar.

Ett enormt hot

Invasiva främmande arter rankas som ett av de största hoten mot den biologiska mångfalden. Vår tids miljöförändringar, klimatförändringar och ändrad markanvändning kan tillsammans med invasiva främmande arter bli ett hårt slag för den biologiska mångfalden.

Biologisk mångfald

Vi, alla människor på jorden, är beroende av mat, rent vatten och ren luft. För att få tillgång till det krävs att alla olika biologiska processer, som fotosyntesen i de gröna växterna, nedbrytningen i jorden, vattenregleringen i skogslandskapet och pollineringen av växter och grödor fungerar. 90 procent av alla vilda blomväxter behöver insekternas hjälp med pollinering, det vill säga befruktning. Utan pollinatörer hotas växtligheten, och utan växtlighet hotas pollinatörerna. Pollineringen är därför väsentlig för att vi ska få mat. Biologisk mångfald är samlingsbegreppet som innefattar allt det här, all variation av arter och naturtyper som finns på jorden för att få de olika ekologiska processerna att samspela och fungera. Sverige har förbundit sig med ett avtal, precis som många andra länder, att vårda den biologiska mångfalden och nyttja den på ett uthålligt sätt, så att den inte förstörs eller tar slut och därmed innebära en risk för mänskligheten.

Växterna

På flera håll i landet har de invasiva främmande arterna tagit över och konkurrerat ut våra naturligt förekommande växter och är ett stort hot mot den biologiska mångfalden. Ett bra exempel på det är blomsterlupinen, *Lupinus polyphyllus,* som tagit över vägrenar längs många vägar. Görs inget för att förhindra blomsterlupinens framfart kan den påverka vegetationen på grund av sin förmåga att binda kväve och gödsla marken. Ängsväxter som tidigare växte på slåtterängar och kulturbeteshagar har hittat nya växtplatser i torra, grusiga och näringsfattiga vägrenar som hålls öppna. När blomsterlupinen får fäste längs vägrenarna

Foto: Ulf Nilsson

Jättebalsamin, *Impatiens glandulifera* finns med på EU:s förordning på förbjudna invasiva främmande arter.

breder den ut sig och tränger bort ängsväxterna. Blomsterlupin attraherar också humlor och bin som då inte pollinerar de inhemska växterna.

Jättebalsamin, *Impatiens glandulifera,* som också är populär bland pollinatörer kan breda ut sig i mycket stora bestånd på flera hundra kvadratmeter. När sedan växten vissnar på hösten finns det ingen annan markvegetation kvar så som gräs och buskar som binder jorden vilket leder till att jorden eroderar. Detta innebär att jord blåser bort, spolas iväg eller rasar vilket kan leda till jorderosion längs vattendrag vid höga flöden under vinterhalvåret.

Höstgullriset, *Solidago gigantea,* och sin släkting kanadensiskt gullris, *Solidago canadensis,* är andra växter som förekommer flitigt i våra trädgårdar men som allt för ofta rymt över staketet och därefter tagit över stora fält, vilket kan ställa till problem för lantbruket.

Dammar och andra våtmarksområden är oer-

hört viktiga för bland annat vårt inhemska djurliv. Gul skunkkalla, *Lysichiton americanus,* med sina mycket stora blad och invasiva spridning, tar snabbt över, täpper till, förvärrar översvämningar och förbrukar syre från vattnet, vilket kan skada fisk och annat djurliv. Den tränger också undan andra växter. Dammväxten smal vattenpest, *Elodea nuttallii,* som snabbt kan bilda täta bestånd i sjöar och vattendrag ställer till med liknade problem.

En av de värsta av de invasiva främmande växterna är, parkslide, *Reynoutria japonica*. Den har redan blivit en kostsam historia för många husägare, runtom i Europa, när växtens massiva rötter tränger sig in i vattenledningar och förstör husgrunder. Växten kan också snabbt ta över stora arealer samtidigt som den konkurrerar ut andra växter i sin närhet. Den är dessutom extrem svår och kostsam att utrota.

En annan växt som kan ställa till med obehag är jätteloka, *Heracleum mantegazzianum,* som finns i nästan hela landet och kan ge allvarliga hudskador vid beröring i samband med solexponering.

Oavsiktliga konsekvenser

Att föra in växter till ett nytt område har också medfört oavsiktliga konsekvenser. Plantering av vresrosen, *Rosa rugosa,* är ett exempel som ursprungligen sågs som ett sätt att förhindra markerosion längs våra kuster. Den visade sig sedan vara en snabbväxande invaderare som kväver andra växter och gör stränder otillgängliga.

Förbud

För att skydda miljön och samhället mot invasiva främmande arter antogs år 2015 en EU-förordning (1143/2014) som fastställde vilka skyldigheter medlemsländerna måste vidta för att förhindra att invasiva främmande arter kommer in i EU och bekämpa de arter som redan finns här. Förordningen innebär att det är förbjudet att importera, sälja, odla, föda upp, transportera, använda, byta, släppa ut i naturen eller hålla levande exemplar av de listade arterna som i dagsläget uppgår till 66 arter, 30 djurarter och 36 växtarter. Och fler lär det blir i takt med klimatförändringar och ökad global handel.

En nationell lista

Utöver den lista på arter som ingår i EU-förordningen kommer Sverige inom kort att komma med en nationell lista. Denna ska omfatta ytterligare invasiva främmande växter, sådana som har kommit att utgöra ett stort hot för Sverige. Det är Naturvårdsverket med Havs- och vattenmyndigheten som ansvarar för att EU-förordningen följs, samt för att ta fram den nationella listan. Detta görs utifrån ett klassificeringssystem där man gör en riskbedömning, undersöker spridningsmönster, vägar för introduktion, negativa effekter, kostnader för skador och användning och ekonomiska fördelar, samt konsekvensutredning.

Spridning

Gemensamt för alla de invasiva främmande växterna är att de snabbt förökar sig. En alltför vanlig spridningsorsak beror på dumpning av trädgårdsavfall i naturen eller att trädgårdsavfallet har transporterats i öppet släp till återvinningscentralen och oavsiktligt tappats längs vägen. Växtmaterial skall därför alltid transporteras i hela och slutna förpackningar. Väl på återvinningen är det oerhört viktigt att växtavfallet läggs i en speciell container för farligt växtavfall eller i en container för brännbart. Inte heller alla återvinningsstationer tar emot invasivt växtmaterial. Hör därför alltid efter vad som gäller i förväg.

Anledningen till att växtmaterialet inte ska läggas på komposten är för att frön och rotdelar kan leva kvar i många år och sedan spridas vidare när den komposterade jordmassan används i trädgårdar eller andra ytor. Arter som parkslide dör inte vid den vanliga upphettning som görs

Illustration: Lizzie Harper

En gul skunkkalla, *Lysichiton americanus* kan bli över en meter hög och täcker ungefär en kvadratmeters yta.

Illustration: Lizzie Harper

Vresros, *Rosa rugosa* bildar täta bestånd som minskar möjligheten att använda sandstränder och andra typer av kustmiljöer.

av jordmassor för att få bort ogräs, vilket kan få stora konsekvenser. Om du hittar en invasiv art i naturen – rapportera in den till Artportalen via www.invasivaarter.nu

Bekämpning

EU-listade växter är du som fastighetsägare redan i dag skyldig att bekämpa och utrota, vilket kan vara förenat med mycket arbete och stor kostnad. Fastighetsägaransvaret gäller för alla – privatpersoner, till exempel de som har en trädgård, kommunala och statliga fastighetsägare och för bolag som äger fastigheter. Även den som innehar en fastighet med någon form av nyttjanderätt, som till exempel en kolonilott kan ha ett ansvar för invasiva främmande arter på fastigheten.

Har en fastighetsägare eller nyttjanderättshavare fått kännedom om att det på deras fastighet förekommer en art som är listad har denne alltså en skyldighet att bekämpa arten. Denna skyldighet gäller i alla typer av miljöer, både odlad miljö som produktionsmark för skogsbruk, jordbruk och trädgårdar, men också orörd naturmiljö.

Läs mer på www.for.se hur de olika växterna ska bekämpas och hanteras. Här finner du också växter som är lätta att förväxla med.

Växterna

EU-listade invasiva främmande arter som redan finns i naturen i Sverige och är förbjudet att sprida, köpa och odla i sin trädgård är:

Gul skunkkalla, *Lysichiton americanus*
Jättebalsamin, *Impatiens glandulifera*
Jätteloka, *Heracleum mantegazzianum*
Sidenört, *Asclepias syriaca*
Tromsöloka, *Heracleum persicum*
Japansk humle, *Humulus japonicus,* (tidigare *H. scandens*)
Gudaträd, *Ailanthus altissima*
Kabomba, *Cabomba caroliniana* (dammväxt)
Smal vattenpest, *Elodea nuttallii* (dammväxt)

Invasiva främmande växter som Naturvårdsverket analyserar och som eventuellt kommer att ingå i en nationell lista och därmed också bli förbjudna att ha i trädgården är:

Blomsterlupin, *Lupinus polyphyllus*
Parkslide, *Fallopia japonica*
Sibiriskt fetblad, *Phedimus hybridus*
Kaukasiskt fetblad, *Phedimus spurius*
Vresros, *Rosa rugosa*

Andra problematiska växter som sprider sig snabbt och i framtiden kan komma att hamna på listan är:

Höstgullris, *Solidago gigantea*
Kanadensiskt gullris, *Solidago canadensis*
Glanshägg, *Prunus serotina*

Text: Bibbi Bonorden

FOR
FRITIDSODLINGENS RIKSORGANISATION

RIKSFÖRBUNDET
SVENSK TRÄDGÅRD

Nytorpsvägen 34, Box 2966, 187 29 Täby, tel 08-792 13 15, **www.tradgard.org**

©Riksförbundet Svensk Trädgård 2020. Citera oss gärna men ange källan!